

Asia: VN/14277/2025

Lausuntopyyntö hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne ehdotetuista hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista (3 §) ja laskentatavasta (3 a §)?

Rahoitusmalli kannustaa hyvinvointialueita huomioimaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen omassa toiminnassaan. Tämä on kannatettavaa. Huomioitavaa on, että nyt esitetyt indikaattorit eivät kata kaikkia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osa-alueita. Esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy, mielenterveys ja osallisuus jäävät vähemmälle huomiolle.

Esitetty malli palkitsee määrää, ei laatua. Nykyinen malli voi johtaa alueiden osaoptimointiin. Rahoitusmallissa ei välttämättä saada arvioitua hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön todellista vaikuttavuutta eli sitä, kannustaako hyte-kerroin alueita suunnitelmallisiin toimiin kansansairauksien ehkäisemiseksi. Alue voi saada pisteitä tekemällä paljon, vaikka tulokset eivät olisi hyviä. Esimerkiksi AUDIT-kyselyjen määrä suhteessa syntyneisiin lapsiin ei kerro, kuinka vaikuttavia toimenpiteet ovat olleet.

Laskenta ja mittarit eivät perustu todelliseen tarpeeseen vaan voi kannustaa hyvinvointialueita osaoptimointiin. Esimerkki: alue, missä on tehty Audit-seulontoja suhteessa väkilukuun vain vähän (esimerkiksi 50), mutta mini-interventio-keskusteluja suhteessa Auditeihin paljon (esimerkiksi 40), saa rahoitusta enemmän kuin alue joka on tehnyt Audit-seulontoja runsaasti (esimerkiksi 1000) mutta mini-interventioita suhteessa vähemmän (esimerkiksi 500).

Laskennan läpinäkyvyys tuottaa haasteita, koska alueilla ei voida varmistua, että tehdyt kirjausohjeistukset ja toimintamallimuutokset todentuvat myös rahoituksessa. Raportoinnin pitäisi olla reaaliaikaista, jotta hyvinvointialueilla voitaisiin varmistua, että raportoinnin toteutuvat toimintamallien mukaisesti.

2. Huomionne ehdotetuista pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokertoimista (4 §)?

Pelastustoimen riskikerrointa koskevaan asetuksen 4 §:ään esitetään lisättäväksi kaksi uutta riskikohdetta tai toimintaa, jotka nostaisivat riskiluokkaan III ja IV kuuluvan ruudun painokerrointa. Näitä olisivat matkailutoiminta sekä toiminta, jossa on kohonnut riski öljy- tai aluskemikaalivahingolle. Lisäksi pykälässä luetelluille riskikohteille ja toiminnalle säädettäisiin eri painokertoimia 1 ja 5 painokerrointen välillä.

Ympäristövahinkojen torjunnan strategiassa Suomi määritetään johtavaksi Itämeren alueen ympäristövahinkojen torjuntaosaajaksi ja suunnannäyttäjäksi, joka panostaa pitkäjänteisesti ympäristövahinkojen ennaltaehkäisyyn sekä torjuntavalmiuden kehittämiseen ja ylläpitoon. Asetusmuutos tukee tätä strategista tavoitetta. Pelastustoimen tehtäviä öljy- tai aluskemikaalivahingoissa ei ole rahoituksessa huomioitu hyvinvointialueella ja lakisääteisen tehtävän huomioiminen myös rahoituksessa vuoden 2026 alusta alkaen on perusteltu ja kannatettava. Jatkossa rahoitusta voisi olla perusteltua kohdentaa alusten sijaan ruutuihin, joissa on kohonnut riski öljy- tai aluskemikaalivahingolle.

Kymenlaakson osalta taulukossa oli virhe Utin lentokentän osalta, joka tulee asetuksen mukaan huomioida rahoituksessa ”Sellaiset ruudut, jolla sijaitsee lentoasema, jolle on reitti- tai tilausliikennettä, huomioitaisiin jatkossa pelastustoimen riskikertoimen laskennassa painokertoimella 4”. Tämä on avattu lausunnossa myöhemmin yksityiskohtaisesti.

Rahoituksen tulisi vastata lakisääteisiä pelastustoimen palvelujen vaatimuksia ja pelastustoimen osalta tulisi huomioida jatkossa myös varautumiseen ja väestönsuojeluun liittyvät tehtävät. Nyt tehtävä asetusmuutos on hyvä, pitkällä aikavälillä muutosta tarvitaan myös rahoituslakiin.

Pelastustoimen laskennallinen rahoitus lasketaan erilaisin perustein kuin muu hyvinvointialueen rahoitus. Pelastustoimessa hyvinvointialueen rahoitukseen vaikuttaa eniten alueen asukasmäärä (65 %), sosiaali- ja terveystoimessa asukasmäärän osuus rahoituksesta on noin 13 %. Pelastustoimessa palvelutarpeen (riskitekijät) osuus on vain 30 % ja nyt asetusmuutoksella huomioidaan sitä osuutta aiempaa laajemmin suhteessa lakisääteisiin tehtäviin.

Riskitekijöiden korjaaminen on perusteltua, mutta ei muuta merkittävintä epäsuhtaa rahoituksen ja palvelun tarpeen välillä, ellei riskien osuutta nosteta samalle tasolle kuin muussakin hyvinvointialueen toiminnassa on painotettu palvelujen tarvetta. Samalla toki on edelleen tarve tarkentaa riskitekijöitä huomiomaan paremmin tuotetun palvelun kustannuksia. Lainsäädäntötyössä on otettava huomioon perustuslain (731/1999) 6 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate, jotta eri alueilla toimivat pelastuslaitokset asetetaan rahoituksessa tosiasiallisesti vertailukelpoiseen asemaan.

Kymenlaakson hyvinvointialue haluaa avata tarkemmin Utin lentokentän huomioimisen rahoitusasetuksen mukaisessa laskennallisessa rahoituksessa.

Utin lentokenttä täyttää rahoitusasetuksen mukaisen käsitteen tilausliikenteen lentoasemasta ja se tulee lisätä painokerroinperusteiseen lisärahoitukseen seuraavin perustein:

- Utin lentokentälle voidaan tilata tilausliikenteen lento Finavian kautta, ja Finavia tarjoaa lentoasemapalvelut näihin lentoihin.
- Utin kentälle on saapunut tilausliikennettä myös käytännössä useina vuosina, mikä osoittaa toiminnan jatkuvuutta ja operatiivista valmiutta.
- Finavia Utin -lentoaseman päälliköltä on varmennettu edellä mainitut tiedot

Lento-onnettomuuksiin liittyvät riskit ovat kohonneet laskeutumisen ja lento-onnettomuuden yhteydessä. Reitti- ja tilausliikenteeseen tarkoitettulla lentoasemalla on lentoaseman pelastuspalvelun varautuminen tehty sen mukaan, mitä säädetään lentopaikkoihin liittyvistä vaatimuksista ja hallinnollisista menettelyistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 216/2008 mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) 139/2014. Toiminta on suunniteltu onnettomuus- ja hätätilanteissa viranomaisten johtamiksi ja keskeiset resurssit tulevat viranomaiselta.

Kymenlaakson pelastuslaitos varautuu alueen lento-onnettomuuksiin esimerkiksi yhteistoimintaharjoituksin lentoasemahenkilöstön ja muiden viranomaisten kanssa, toimintavalmiuden mitoittamisella ja suunnittelulla lento-onnettomuuksiin. Lento-onnettomuuksien varautuminen vaatii erityistä osaamista, resursseja ja viranomaisverkostoa, jonka ylläpitäminen ei ole pelastuslaitokselle mahdollista ilman, että kohde huomioidaan myös rahoitusperusteissa. Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön (ICAO) asettaa kansainväliset vaatimukset lentopaikkojen pelastustoiminnalle. ICAO edellyttää, että lentoaseman pelastustoiminta integroidaan paikallisen tai alueellisen pelastustoimen valmiuteen. Siviili- ja sotilaskäytössä olevilla kentillä (kuten Utissa) tämä korostaa pelastuslaitoksen roolia kokonaistoimintavalmiuden ylläpitäjänä.

Utin lentokenttä täyttää siis rahoitusasetuksen 4 §:n sanamuodon mukaisesti kohdan: ”jolla sijaitsee lentoasema, jolle on reitti- tai tilausliikennettä”.

3. Muut mahdolliset huomionne asetuksesta?

-

Kälviäinen Kati
Kymenlaakson hyvinvointialue - Juhani Carlson, toimialajohtaja; Heli Kainulainen, integraatiopalvelujohtaja